

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

2 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 2, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 2, ISSUE 1

TOSHKENT-2022

Мундарижа

КОНСТИТУЦИЈАВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ.
МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

- 1. БАҲРОНОВ Шерзод Холмуродович**
НОРМА ИЖОДҚОРЛИГИДА ЭКОЛОГИК ТАЛАБЛАР ҲИСОБГА ОЛИНИШНИ
ТАЪМИНЛАШНИНГ ҲУҚУҚИЙ МЕХАНИЗМИ 8
- 2. НЕМАТОВ Жўрабек Нематиллоевич**
ЎЗБЕКИСТОНДА ҲИМОЯ ОРДЕРИНИНГ МАЪМУРИЙ АКТ МИСОЛИДАГИ
МАЪМУРИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ ТАҲЛИЛИ 16
- 3. РАБИЕВ Шерзод Миржалилович, АЗИЗОВ Бунёд Мавлонович**
МАЪМУРИЙ МАЪМУРИЙ ТАРТИБ-ТАОМИЛЛАРНИ АМАЛГА ОШИРИШДА “МАЪМУРИЙ
КЎМАКЛАШ”НИНГ АҲАМИЯТИ ВА УНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЗАРУРАТИ 22

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ИҚТИСОДИЙ ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ.
ҲАКАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ

- 4. ОКЮЛОВ Омонбой**
“СНОСЛАР” ЖАРАЁНИДА ХАР БИР МУЛҚДОР ҲУҚУҚЛАРИ ВА ҚОНУНИЙ
МАНФААТЛАРИ ТАЪМИНЛАНИШИ ШАРТ 30
- 5. ГУЛЯМОВ Саид Саидахарович, БОЗАРОВ Сардор Сохибжонович**
ВОПРОСЫ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СФЕРЕ
ЗДРАВООХРАНЕНИЯ 36
- 6. АЧИЛОВА Liliya Ilxomovna**
VIRTUAL TURIZMNI TASHKIL ETISHNING HUQUQIY JIHATLARI 43
- 7. МУРОТОВ Журабек Сафарович**
ИНДИВИДУАЛЛАШТИРИШ ВОСИТАЛАРИГА (ТОВАР, ХИЗМАТ) БЎЛГАН ҲУҚУҚЛАР . 50
- 8. ВОСТРИКОВА Виктория Сергеевна, ЧЕРКАШИНА Ирина Александровна**
ДОКТРИНА ФРУСТРАЦИИ НА ПРИМЕРЕ РЕШЕНИЯ ВЕРХОВНОГО СУДА
СОЕДИНЕННОГО КОРОЛЕВСТВА 55
- 9. АБРОРОВА Камола Саидмухторовна**
ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МЕЖДУНАРОДНОГО КОММЕРЧЕСКОГО АРБИТРАЖА
В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 63

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ

- 10. МАДРАҲИМОВА Гулжаҳон Рузимбой қизи**
ЙИЛЛИК ҲАҚ ТўЛАНДИГАН МЕҲНАТ ТАЪТИЛИНИ ҚўЛЛАШ АМАЛИЁТИ
ВА ТАРТИБГА СОЛУВЧИ НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАР
(РИВОЖЛАНГАН ХОРИЖ ДАВЛАТЛАРИ ТАЖРИБАСИ МИСОЛИДА) 70

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ.
КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

- 11. ИБРОҲИМОВ Жамшид Абдуғофур ўғли**
ТЕРРОРИЗМНИ МОЛИЯЛАШТИРИШ ЖИНОЯТИ УЧУН ЖАВОБГАРЛИК ВА УНИ
ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ 79
- 12. ВОХИДОВ Маҳкам Мубинович**
ПРЕДЛОЖЕНИЯ ПО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПРАВОВЫХ ОСНОВ ВОССТАНОВЛЕНИЯ
НАРУШЕННЫХ ПРАВ ЖЕРТВ ПРЕСТУПЛЕНИЙ И ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИЯ ВЛАСТЬЮ В
РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 86

13. ИСЛОМОВ Бунёд Очилович ОБСТОЯТЕЛЬСТВА, СМЯГЧАЮЩИЕ НАКАЗАНИЕ И ИСКЛЮЧАЮЩИЕ ПРЕСТУПНОСТЬ ДЕЯНИЯ ПО УГОЛОВНОМУ КОДЕКСУ РЕСПУБЛИКИ БОЛГАРИЯ (СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ)	92
--	----

14. БОЙДЕДАЕВ Садирдин Абдусатторович КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШНИНГ ИЖТИМОИЙ ЗАРУРАТИ	99
---	----

**ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА,
ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ**

15. АБДУЛЛАЕВ Рустам Кахраманович ҲОДИСА СОДИР БЎЛГАН ЖОЙНИ КЎЗДАН КЕЧИРИШНИНГ КРИМИНАЛИСТИК ТАЪМИНОТИ САМАРАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШ МЕЗОНЛАРИ	107
---	-----

16. ЧУРЯКОВ Эркин Ибрагимович СУД-БАЛЛИСТИКА ЭКСПЕРТИЗАСИДА ЭКСПЕРТ ЭКСПЕРИМЕНТИНИНГ ЎРНИ	114
---	-----

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

17. РАХМАНОВ Шухрат Наимович ЕВРОПА ИТТИФОҚИДА МИГРАЦИЯВИЙ ЖАРАЁНЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ШАРТНОМАВИЙ-ҲУҚУҚИЙ МАСАЛАЛАРИ.....	119
--	-----

18. USMANOVA Surayo YEVROPA ITTIFOQIDA TURIZM: OMMAVIY HUQUQIY JIHATLARI TANLILI.....	126
---	-----

19. ХАМДАМОВА Фируза ПРАВОВОЙ СТАТУС РОБОТОВ В МЕЖДУНАРОДНОМ ГУМАНИТАРНОМ ПРАВЕ.....	131
--	-----

20. КАРИМОВ Оятилло Халимович ПОНЯТИЙНЫЙ АНАЛИЗ ЭКСТРАДИЦИИ В МЕЖДУНАРОДНОМ И НАЦИОНАЛЬНОМ ПРАВЕ: СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ.....	135
--	-----

21. АЪЗАМХУЖАЕВ Умидхон Шавкат угли МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ТРАНСПОРТНО-КОММУНИКАЦИОННЫХ СВЯЗЕЙ СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ И ЕВРОПЫ.....	141
--	-----

22. ОЧИЛОВ Шермат Рашидович ТЕРРОРИЗМГА ҚАРШИ КУРАШДА МИНТАҚАВИЙ ҲАМКОРЛИКНИНГ ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ	149
---	-----

23. САЛИЕВА Шахсанем Уснатдиновна ФОРМИРОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ	154
--	-----

24. МИРЗАМУРОДОВ Шохрух Олимович МЕЖДУНАРОДНОЕ ДОГОВОРНО-ПРАВОВОЕ ЗАКРЕПЛЕНИЕ РЕГИОНАЛЬНОЙ ИНТЕГРАЦИИ В ЦЕНТРАЛЬНО И ЮЖНОАЗИТСКОМ МАКРОРЕГИОНЕ В РАМКАХ ШОС	161
---	-----

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

25. NAITO Shintaro OVERVIEW OF DRAFTING LEGISLATIVE BILLS IN JAPAN—FOCUSING ON AVOIDING INCONSISTENCY IN LAWS.....	169
---	-----

26. ТОЖИЕВ Фурқат Шомуродович ЮРИДИҚ ХИЗМАТЛАР ФАОЛИЯТИДА ҲУҚУҚИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ҚЎЛЛАШНИНГ НАЗАРИЙ-ҲУҚУҚИЙ МУАММОЛАРИ: ЎЗБЕКИСТОН МИСОЛИДА	184
---	-----

27. ИЛЬЯСОВ Улугбек Бахтиёрович ОСНОВНЫЕ НОВЕЛЛЫ ИНВЕСТИЦИОННОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА НОВОГО УЗБЕКИСТАНА	190
---	-----

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

USMANOVA Surayyo

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti dotsenti,
Yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toshkent Jan Mone Yevropa tadqiqotlari bo'yicha ilg'or tajriba markazi a'zosi
E-mail: s.b.usmanova@uwed.uz
orcid.org/0000-0002-6624-7685

YEVROPA ITTIFOQIDA TURIZM: OMMAVIY HUQUQIY JIHATLARI TAHLILI

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): Usmanova S. Yevropa ittifoqida turizm: ommaviy huquqiy jihatlari tahlili // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 2 (2022) В. 126-130.

 2 (2022) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2022-2-18>

ANNOTATSIYA

Maqola Yevropa Ittifoqi miqyosida turizm sohasini huquqiy jihatdan tartibga solinishi mexanizmlarining tahlilini ifoda etadi. Muallif Yevropa turizm huquqining ommaviy-huquqiy tomonlariga e'tibor qaratgan holda, bu boradagi mavjud shartnomalarning tavsifiga e'tibor qaratadi. Shuningdek, maqolada O'zbekiston Respublikasining Yevropa Ittifoqi bilan turizm sohasidagi shartnomaviy-huquqiy hamkorligining istiqbollari yuzasidan tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: bitim, institutsional mexanizm, hamjamiyat, shartnoma, tashkilot, turizm, O'zbekiston, Yevropa Ittifoqi.

УСМАНОВА Сурайё

Доцент Университета мировой экономики и дипломатии,
Доктор философии по юридическим наукам (PhD),
Участник Ташкентского центра передового опыта по европейским исследованиям
имени Жана Моне
E-mail: s.b.usmanova@uwed.uz
orcid.org/0000-0002-6624-7685

ПУБЛИЧНО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ТУРИЗМА В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ

АННОТАЦИЯ

В статье проводится анализ механизмов правового регулирования туризма в Европейском союзе. Автор акцентирует внимание на публично-правовых аспектах европейского туристического права, анализируя внимание на описании действующих договоров в этой сфере. Также в статье даны рекомендации о перспективах сотрудничества между Республикой Узбекистан и Европейским Союзом в сфере туризма.

Ключевые слова: соглашение, институциональный механизм, сообщество, договор, организация, туризм, Узбекистан, ЕС.

USMANOVA Surayyo

Associate Professor of the University of World Economy and Diplomacy,
Doctor of Philosophy in Law (PhD)
Member of Tashkent Jean Monnet Centre of Excellence for European Studies
E-mail: s.b.usmanova@uwed.uz
orcid.org/0000-0002-6624-7685

TOURISM IN THE EUROPEAN UNION: ANALYSIS OF PUBLIC LEGAL ASPECTS

ANNOTATION

The research paper analyzes the mechanisms of legal regulation of tourism in the European Union. The author focuses on the public legal aspects of European tourism law, analyzing the attention on the description of existing agreements in this area. The article also provides recommendations on the prospects for cooperation between the Republic of Uzbekistan and the European Union in the sphere of tourism.

Keywords: agreement, institutional mechanism, community, agreement, organization, tourism, Uzbekistan, EU.

Uch yuz yetmish millionga yaqin fuqarolarni birlashtirgan Yevropa Ittifoqi mamlakatlari xalqaro sayyohlik bozorida eng muhim iste'molchi hisoblanadi. Yevropa Ittifoqiga a'zo davlatlarning har bir fuqarosi xarajatlarining qariyb 9 foizi turizmga to'g'ri keladi. Ikki millionga yaqin korxonalar bilan bog'liq xizmatlarni ko'rsatadi va to'qqiz milliondan ortiq odamlarni ish bilan ta'minlaydi. Bu Yevropa Ittifoqidagi umumiy ish bilan bandlikning 4,2 foizini va yalpi ichki mahsulot (YalM) ning taxminiy qiymatining 6 foizini tashkil etadi [1]. Ammo turizm - Yevropa Hamjamiyatining mustaqil siyosati hisoblanmaydi.

Yevropa qonunchiligi bilan turizm sohasini tartibga solish bir necha bosqichlardan o'tgan. Xususan:

Birinchi bosqich, 1957 yildan 1982 yilgacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi. Yevropa iqtisodiy hamjamiyatini tuzish bo'yicha 1957 yilgi "Yevropa iqtisodiy hamjamiyati"ni ta'sis etishga oid shartnoma qabul qilinishi bilan boshlandi. Shartnoma hamjamiyatning turizm sohasidagi vakolatlarini bermadi, balki umumiy ichki bozorni shakllantirish masalalarini hal qildi (biznes, xizmat ko'rsatish erkinligi, soliqlar tortish va boshqalar). Shu vaqt ichida jamoatchilik faoliyati ushbu munosabatlar sohasiga kamdan-kam ta'sir ko'rsatdi, faqat Yevropa Iqtisodiy Kengashining turizmga oid ayrim hujjatlari bilvosita tartibga solingan edi.

Xamovanning tadqiqotiga asosan, XX asrning 60-70-yillarida Yevropa Iqtisodiy Hamjamiyati faoliyatida turistik muammolarning «kengayishi» kuzatila boshlandi. Yevropa Iqtisodiy Kengashining mazkur faoliyatiga turizmga bilvosita ta'sir ko'rsatadigan sanitariya me'yorlari, ekologiya, iste'molchilar huquqlari, transport va boshqalar kabi tartibga solish masalalari ta'sir ko'rsatdi. Hamjamiyat turizm sohasida, viza rasmiylashtirilishini soddalashtirish, sayyohlar xavfsizligini oshirish, ularni adolatsiz reklamalardan himoya qilish, soliq siyosatini uyg'unlashtirish, sohadagi mutaxassislarining malakasi va diplomlarini o'zaro tan olish bo'yicha bir qator tadbirlarni belgilab berdi. Turizm, "yuqori" mavsumda sayyohlik sohasidagi yukni yengillashtirish uchun ta'til davrlarini ajratish, shuningdek mintaqaviy turizmni rivojlantirish kabilar ham shular jumlasidan hisoblanadi [2, B.9.].

Shu bilan birga, hamjamiyat doirasidagi turizmni me'yoriy qo'llab-quvvatlash masalalari turistik faoliyat ehtiyojlariga aniq javob bermaydi. Turizmni tartibga solishni boshqa siyosat bilan muvofiqlashtiruvchi muammolar mavjud bo'lib, ular jumlasiga: Yevropa hamjamiyati sayyohlarning iste'molchilar huquqlarini himoya qilish, ommaviy turizmning atrof-muhitga ta'siri, turistik xizmatlarni ko'rsatish qoidalari va boshqa masalalarning huquqiy tartibga solinishi aniq belgilanmagan edi.

Xorijiy olimlarning fikricha, 1980-yillarga qadar turizm sohasi Yevropa siyosati ta'sir ko'rsatadigan ustuvor yo'nalishlardan hisoblangan, 1982 yildan boshlab hamjamiyat maqsadlariga erishishda turizmning ahamiyati alohida ta'kidlangan [3, B.3.]. Fikrimizcha, birinchi bosqich mobaynida

hamjamiyat miqyosida amaliy jihatdan turizm sohasining taraqqiyoti uchun muhim qadamlar qo'yilgan bo'lsada, uning huquqiy tartibga solinishi lozim darajada bo'lmaganligi kuzatiladi.

Ikkinchi bosqich esa 1982-yildan 1992-yilgacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi. Ushbu bosqichda Yevropa Komissiyasi tomonidan 1982-yil 1 iyunda "Turizm sohasidagi asosiy siyosat ko'rsatmalari to'g'risida kommunikatsiyalar" qabul qilindi, hamda u turli sohalardagi faoliyatni tahlil qildi. Hamjamiyat hujjatlari va qoidalari hamjamiyat "siyosati"ni amalga oshirish vositasi sifatida qo'llanildi. Hujjatlar tahliliga ko'ra, Yevropa iqtisodiy hamjamiyati to'g'risidagi Memorandumida turizm to'g'risida biron bir qoida yoki normalar qayd etilmaganiga qaramay, hamjamiyatning ushbu sohadagi faoliyati ancha faol bo'lib kelgan. Mazkur faoliyat Rim shartnomasining 235-moddasiga asosan komissiya tomonidan berilgan vakolatlarga asoslangan edi. Hali ham amalda bo'lib kelayotgan bir qator maxsus Aktlar o'sha davrda qabul qilingan edi (masalan, 86/664 -sonli sayyohlik sohasida o'zaro hamkorlik va maslahatlashuv tartibi to'g'risidagi Akt).

Uchinchi bosqich 1992-yildan 1999-yilgacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi. U Maastrixt shartnomasi bilan Yevropa Ittifoqi to'g'risidagi Shartnoma qabul qilinganidan boshlandi [4]. Yevropa hamjamiyati to'g'risidagi shartnomalarga o'zgartishlar kiritildi, unga ko'ra hamjamiyat faoliyati "Turizm sohasidagi chora-tadbirlar"ni o'z ichiga olishi mumkin. Biroq, maqsad baribir amalga oshmasdan qoldi. 1997-yil Amsterdam shartnomasida Yevropa Ittifoqining ta'sis hujjatlariga turizm to'g'risidagi qoidalar kiritilmadi. Hamjamiyat turizm sohasida vakolatlarga ega bo'lmadi.

To'rtinchi qadam Amsterdam shartnomasi (1999) [4] kuchga kirishi bilan boshlandi va Yevropa hamjamiyatining faoliyati o'z vakolat doirasiga "Turizm sohasidagi chora-tadbirlar"ni o'z ichiga olishi mumkinligini belgiladi. Tahlillarimiz shuni ko'rsatadiki, Yevropa Ittifoqi institutlari Yevropa Ittifoqida turizmni samarali tartibga solish bo'yicha yetarli vakolatga ega emaslar. Turizm Yevropa hamjamiyatining "muvofiqlashtiruvchi" vakolatlari sohasida saqlanib qolmoqda.

Yevropa Ittifoqi to'g'risidagi shartnomaga va 2007-yilda Yevropa hamjamiyatini tuzish to'g'risidagi Shartnomaga o'zgartirishlar kiritgan Lissabon shartnomasi Yevropa Ittifoqining turizm sohasidagi maxsus vakolatlari kiritilmagan. Yevropa Ittifoqining turizm sohasidagi vakolat darajasi turg'undir deyishimiz mumkin. Turizm Yevropa qonunchiligi normalarini tartibga solish doirasi sifatida turar joy, transport, ovqatlanish, diqqatga sazovor joylar va hokazolarni o'z ichiga oladi, shuning uchun hamjamiyatning boshqa siyosatini amalga oshirish bo'yicha chora-tadbirlar (iste'molchilar huquqlarini himoya qilish, atrof-muhit, soliqqa tortish va boshqalar) kiradi.

Shunday qilib, Yevropa Ittifoqining turizmga nisbatan "qo'shimcha choralar" to'g'risidagi normalar qo'llaniladi. Turizm sohasiga ta'sir ko'rsatishning asosiy vositasi "yumshoq huquq"dir. Bugungi kunda Yevropa Ittifoqi huquqi bilan turizmni tartibga solish Yevropa Ittifoqining Lissabon strategiyasining uchta elementiga asoslanadi, ular: raqobatbardoshlik, barqaror rivojlanish va sayyohlarning manfaatlarini himoya etilishi hisoblanadi [5].

Turizm sohasining tartibga solinishining institutsional mexanizmi. Yevropa Ittifoqining turizm faoliyati turli tuzilmalarda tarqoq bo'lib, har xil vaqtlarda turli darajalarda amalga oshirilgan. Shu sababli, Yevropa Ittifoqi institutlarining ushbu sohadagi faoliyati mozaikaviy ko'rinishi, diskretligi va parchalanishi bilan ajralib turadi.

Turizmning institutsional mexanizmi ko'plab savollarni tug'diradi. Yevropa Ittifoqining sayyohlik sanoati va milliy turistik idoralari ega muassasalari "turistik birlashmalar" (assotsiatsiyalar, tarmoqlar) orqali ta'minlanadi.

Bugungi kunda turizm masalalari 2002-yil iyun oyidan beri bo'lib o'tadigan Raqobatbardoshlik Kengashi doirasida muhokama qilinmoqda. "Filokseniya" deb nomlangan Yevropa Ittifoqining birinchi ko'p yillik turizmni rivojlantirish dasturlari yakuniy muvaffaqiyatsizlikka uchraganidan so'ng, Yevropa Ittifoqining turizmni tartibga solishga nisbatan munosabati o'zgardi. Turizmni alohida Yevropa Ittifoqining vakolatiga ajratishga urinishlar to'xtatildi. Turizm "raqobatdoshlik" va "barqaror rivojlanish" konsepsiyasining ajralmas qismi sifatida ko'rib chiqila boshlandi va natijada Kengashning raqobatbardoshlik bo'yicha vakolatiga kiritildi. Yevropa Ittifoqi Kengashi tomonidan turizmni tartibga solishga alohida e'tibor qaratilmagan. Bundan tashqari, institutsional jihatdan, alohida direksiya mavjud emas, turizm departamenti (bo'limi) Tadbirkorlik va sanoat direksiyasining tarkibiga kiradi. Sanoat Direksiyasining faoliyati va tadbirkorlik 28, 29, 30-moddalarga (tovarlarning erkin aylanishi), 95-modda (ichki bozor), san'at, 152-157 moddalar (raqobatdoshlik), 211, 226, 228 (2) – moddalari (Yevropa

Komissiyasining vakolatlari) va Yevropa hamjamiyati to'g'risidagi shartnomaning XVII bobi (Innovatsiya va tadqiqotlar)ni o'z tarkibiga oladi. Shunday qilib, Turizm Departamenti Komissiyalar qarorlarini ishlab chiqish va nazorat qilish uchun javobgardir. Departamentning vazifasi turizmning Yevropa Ittifoqidagi roli to'g'risida keng tushunchalarni ilgari surish uchun turistik sohani saqlashda manfaatdor bo'lgan turizm vakillari bilan muloqot va sheriklikni rivojlantirishdir. Turizm sohasidagi Yevropa Ittifoqi faqat qo'shimcha vakolatlarga ega bo'lganligi sababli, Komissiya (XXIII Direktoriya tarkibida) faqat muvofiqlashtiruvchi choralarni ko'rish huquqiga ega. U milliy hukumatlarning turizm sohasidagi tashabbuslarini to'ldiradi. Bunday tadbirlarga quyidagilar kiradi: tadqiqotlar o'tkazish, konferensiyalar va uchrashuvlarni tashkil etish, Yevropada turizm to'g'risidagi ma'lumotlarni tarqatish, mashg'ulotlar tashkil etish kabilar. Yevropa Ittifoqi institutlarining turizm sohasidagi o'zaro aloqasi qarorlarni qabul qilish jarayonida (o'n beshinchi ijodiy jarayon), ya'ni qo'shma qarorlarni qabul qilish doirasida amalga oshiriladi.

Yevropa sayyohlik komissiyasi kabi notijorat tashkilot ham diqqatga sazovordir. Bu tashkilotga Yevropa davlatlarining 39 milliy turizm tashkiloti a'zodir. Yevropa sayyohlik komissiyasining asosiy roli mintaqaning ma'lum davlatlarida hamda butun Yevropada turizmni rivojlantirishdan iborat [6., B.8-16]. Yevropa sayyohlik agentliklari va turoperatorlar assotsiatsiyasi (ECTAA) - Yevropa Ittifoqi tarkibidagi milliy sayyohlik agentliklari va turoperatorlari assotsiatsiyalari guruhi hisoblanadi. U Yevropa Ittifoqi institutlari va xalqaro tashkilotlar bilan ularning manfaatlari va maxsus talablari inobatga olinishini ta'minlash uchun faol hamkorlik qiladi. Ushbu tashkilot 1961 yilda Bad Kreuznach (Germaniya Federativ Respublikasi)da umumiy bozorga a'zo bo'lgan 6 ta davlatning sayyohlik agentliklari va turoperatorlari milliy uyushmalari tomonidan tashkil etilgan. ECTAA hozirda Yevropa Ittifoqiga a'zo bo'lgan 27 ta davlat, shuningdek, Shveysariya va Norvegiya hamda 3 ta xalqaro a'zo davlatlarning sayyohlik agentlari va turoperatorlarining milliy assotsiatsiyalarini namoyish etadi [7]. O'zbekiston Respublikasi ham mazkur tashkilotga a'zo hisoblanadi. Ta'kidlash lozimki, Yevropa Ittifoqi miqyosida ham boshqa mamlakatlardagi kabi nodavlat, notijorat tashkilotlarning turizmni rivojlantirish sohasidagi faoliyati jadallashgan.

Yevropa Ittifoqining turizm sohasidagi shartnomaviy-huquqiy hamkorligi. Yevropa Ittifoqining turizm sohasidagi uchinchi mamlakatlar va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligi xalqaro shartnomalar doirasida amalga oshiriladi. Yevropa Ittifoqining tegishli xalqaro shartnomalari quyidagicha tasniflanishi kerak:

1. Birinchi ustun doirasida shartnomalar amal qiladi:

a) hamjamiyat va uchinchi davlatlar / xalqaro tashkilotlar o'rtasida, agar shartnoma predmeti Yevropa Ittifoqining vakolatiga to'liq kiradigan bo'lsa;

b) bir tomondan hamjamiyat va a'zo davlatlar bilan, ikkinchi tomondan esa uchinchi davlatlar / xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish bo'yicha tuzilgan "Aralashgan bitimlar". "Aralash bitimlar" hamjamiyatning o'ziga xos vakolatlarga (shu jumladan, turizmga) ega bo'lmagan sohalarni tartibga solishda ishtirok etishiga imkon beradi.

2. Ikkinchi va uchinchi asoslarning vakolatlari doirasida tuzilgan xalqaro shartnomalar. Xususan, turizm sohasi vizalarni yengillashtirish bo'yicha shartnomalarni o'z ichiga oladi. Bunday shartnomalar Yevropa Ittifoqi nomidan ham, a'zo davlatlar tomonidan ham tuziladi, chunki viza siyosati Yevropa Ittifoqining mutlaq vakolati emas. Xuddi shu guruhga assotsiatsiyalar uchun berilgan uyushma shartnomalari ham kiradi (Yevropa Ittifoqi shartnomasining 310-moddasi).

3. Yevropa Ittifoqiga a'zo davlatlar va uchinchi mamlakatlar / xalqaro tashkilotlar tomonidan tuzilgan xalqaro shartnomalar. Yevropa Ittifoqi asoslari (ustunlari)dan tashqarida turizm masalalariga ham to'xtalib o'tilgan. Yevropa Ittifoqi turizm sohasida mutlaq vakolatga ega bo'lmaganligi sababli, hamkorlik asoslari Yevropa Ittifoqi davlatlari, uchinchi mamlakatlar va xalqaro tashkilotlar bilan tuzgan xalqaro shartnomalarida belgilanadi [8, B.576-582.].

O'zbekiston Respublikasining Yevropa Ittifoqiga a'zo davlatlar bilan sheriklik va hamkorlik to'g'risidagi bitimi o'ziga xos shartnomalardan sanaladi. O'zbekistonning Yevropa davlatlari bilan munosabatlari ikki tomonlama darajada, shuningdek, 1996-yil 29-aprelda tuzilgan va imzolangan O'zbekiston Respublikasi va Yevropa hamjamiyatlari va ularga a'zo davlatlar o'rtasidagi Sherikchilik va Hamkorlik to'g'risidagi Bitim doirasida rivojlanmoqda. Ushbu "gibrid" shartnoma [9, B.145] ikki tomonlama va ko'p tomonlama masalalarni, jumladan iqtisodiy, siyosiy, savdo aloqalarini va turizmni tartibga solishni o'z ichiga oladi. Bitimning turizmga bag'ishlangan (61-modda) 1 ta moddasi bo'lib,

u “turizm” deb nomlandi va unga asosan: “Tomonlar o‘zaro turizm bo‘yicha hamkorlikni o‘rnatadilar va rivojlantiradilar, ularga quyidagilar kiradi:

- turistik savdoni rivojlantirish;
- axborot oqimini oshirish;
- “nou-xau” ni uzatish;
- qo‘shma operatsiyalarni o‘tkazish imkoniyatlarini o‘rganish;
- rasmiy turizm idoralari o‘rtasidagi hamkorlik, shu jumladan reklama materiallarini tayyorlash;
- turizmni rivojlantirish bo‘yicha treninglar tashkil etish”.

Shunday qilib, hozirgi kunda Yevropada “umumiy sayyohlik makoni” ning shakllanish tendensiyasi aniq namoyon bo‘lmoqda. Viza rejimini soddalashtirish / bekor qilish, bojxona rasmiyatchiliklarini soddalashtirish, turizm to‘g‘risidagi qonun hujjatlarini uyg‘unlashtirish, xavfsizlikni ta‘minlash kabi xususiyatlari bilan ajralib turadi.

Turizm hanuzgacha hamjamiyatning qo‘shimcha chora-tadbirlari mavzusidir, chunki Yevropa Ittifoqining siyosati sifatida turizm to‘g‘risidagi maxsus reglament Yevropa Ittifoqining asosiy qoidalarga kiritilishi a‘zo davlatlar uchun nomaqbul bo‘lib qolmoqda.

Ma‘lumki, Yevropa Ittifoqi davlatlari va O‘zbekiston o‘rtasida kengaytirilgan sheriklik va hamkorlik to‘g‘risidagi bitim qabul qilinishi borasida muzokaralar davom etmoqda [10].

Tadqiqotdan kelib chiqib, mazkur bitimning loyahasiga quyidagi normalarni kiritish maqsadga muvofiqligi tavsiya etiladi:

- Raqobatbardosh va barqaror turizm industriyasini rivojlantirishga alohida e‘tibor berish;
- Shartnoma ishtirokchilari o‘rtasidagi turistik rasmiylashtirishlarni liberallashtirish;
- Barqaror rivojlanishda turizmning alohida turlari (eko va agroturizm, yoshlar va bolalar, oilaviy turizm hamda boshqa sohalar bo‘yicha) hamkorlikni rivojlantirishni nazarda tutish;
- Markaziy Osiyoda vizasiz rejimni tashkil etish bo‘yicha Yevropa Ittifoqiga a‘zo davlatlarning amaliyotini tatbiq etishga oid aniq chora-tadbirlar ishlab chiqish;
- Turizmni barqaror rivojlantirishni qo‘llab-quvvatlash maqsadida nodavlat tashkilotlarining turizm sohasidagi mintaqaviy hamkorligini rivojlantirishda YI tajribasidan foydalanish;
- Yevropa Ittifoqi davlatlari va O‘zbekiston o‘rtasida turizmni rivojlantirish uchun hamjamiyat bilan hamkorlikda maxsus qo‘mitani tashkil etish.

Iqtiboslar/Сноски/References

1. Over 13 million people employed in tourism in EU. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20190306-1>.
2. Ю.А. Хамова «Публично-правовые аспекты туризма в Европейском праве», автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Казань-2009. С.9.
3. Estol, J and Font, X (2016) European tourism policy: Its evolution and structure. *Tourism Management*, 52. 230 - 241. ISSN 0261-5177 DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2015.06.007> P.3.
4. Договор о Европейском Союзе. Yevropa Ittifoqiga oid shartnomalar uchun qarang: <https://eulaw.ru/treaties/teu/>.
5. The Treaty on the Establishment of the EUC from 1957 (Article 3 (i)).
6. Волков С.К., Попкова Е.Г. Единая политика Европейского союза в области туризма. *Современная экономика: проблемы и решения*. 2010. №9(9). С.8-16.
7. European Association of touristic agencies and tour operators. See: http://www.ectaa.org/en/detail_16.aspx (accessed 03.07.2020.)
8. Yunusov H.M., Yevropa Ittifoqi huquqi: Darslik. – 3-nashr. – Toshkent: JIDU, 2019. – B. 576-582.
9. Юнусов Х.М., “Европа Иттифоқи ва Ўзбекистон Республикаси ўзаро алоқаларининг ҳуқуқий асослари”, монография. ЖИДУ, Т.-2009. Б.145.
10. Yevropa Ittifoqi - O‘zbekiston hamkorlik qo‘mitasining 17-yig‘ilishi. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquartershomepage/93309/node/93309_uz (10.02.2021).